

POSTANOWIENIE

15 stycznia 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Jacek Grela

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 15 stycznia 2025 r. w Warszawie
zażalenia K. K.

na wyrok Sądu Okręgowego w Nowym Sączu

z 12 lipca 2024 r., III Ca 445/24,

w sprawie z powództwa K. K.

przeciwko C. spółce akcyjnej w W.

o zapłatę,

**uchyla zaskarżony wyrok, pozostawiając rozstrzygnięcie
o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu
kończącym postępowanie w sprawie.**

[S.J.]

UZASADNIENIE

K. K. wniosła o zasądzenie od C. S.A. w W. 33 321,27 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od 27 grudnia 2021 r. do dnia zapłaty.

W piśmie z 27 lutego 2024 r. pełnomocnik powódki rozszerzył żądanie do 54 186,62 zł. W zakresie utraty wartości handlowej pojazdu wskazał 21 064 zł w miejsce 1000 zł.

Wyrokiem z 16 kwietnia 2024 r. Sąd Rejonowy w Zakopanem zasądził od pozwanej na rzecz powódki 54 186,62 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 27 grudnia 2021 r. do dnia zapłaty.

Wyrokiem z 12 lipca 2024 r. Sąd Okręgowy w Nowym Sączu uchylił w części ww. wyrok i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w Zakopanem do ponownego rozpoznania: w punkcie I - w zakresie zasądzonych 21 865,35 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 27 grudnia 2021 r. do dnia zapłaty - tj. ponad zasądzonych 32 321,27 zł, w punktach II i III w całości, pozostawiając rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sąd drugiej instancji ustalił, że 27 listopada 2020 r. w W. doszło do wypadku komunikacyjnego, w wyniku którego uszkodzony został samochód marki A. o nr rej. [...], rok produkcji 2017 r., którym kierował mąż powódki Ł. K. Samochód ten był objęty umową leasingu, którego stroną była powódka. W ramach prowadzonej działalności gospodarczej trudniła się ona prowadzeniem wynajmu pokoi dla gości. W dniu zdarzenia nie była czynnym podatnikiem Vat. W pojeździe uszkodzony został tylni zderzak oraz kłapa bagażnika, której po kolizji nie można było otworzyć.

17 stycznia 2021 r. poszkodowana zgłosiła szkodę. Następnie samochód został naprawiony w nieautoryzowanym serwisie samochodowym Ł. R. w Z. Ponieważ w trakcie naprawy okazało się, że pojawiają się nowe uszkodzone elementy, zaś pojazd był poddawany trzykrotnie oględzinom, odstąpiono od przeprowadzenia naprawy bezgotówkowej.

Pozwana po przeprowadzeniu postępowania likwidacyjnego ustaliła wysokość odszkodowania łącznie na 7 279,35 zł.

Pełnowartościowa technologia naprawy pojazdu pozwalająca na przywrócenie go do stanu sprzed szkody wynosi 28 688,27 zł brutto.

Przed szkodą wartość pojazdu wynosiła 264 000 zł, zaś w dniu szkody 241 000 zł. Utrata wartości rynkowej po wykonaniu naprawy wyniosła natomiast 21 064 zł.

W ocenie Sądu Okręgowego w rozpoznawanej sprawie doszło do nieważności postępowania z powodu pozbawienia pozwanej możliwości obrony swych praw (art. 379 pkt 5 k.p.c.) w zakresie dotyczącym rozszerzonego powództwa, tj. o 20 865,35 zł. Nedoręczenie pisma procesowego zawierającego rozszerzenie powództwa skutkowało w realiach niniejszej sprawy niemożnością podjęcia obrony praw przez pozwaną.

Sąd drugiej instancji uznał nadto, że zachodzi również podstawa do uchylenia punktu I wyroku w części obejmującej 1000 zł zasądzoną zgodnie z pierwotnym żądaniem pozwu jako odszkodowania za utratę wartości pojazdu.

Zdaniem Sądu Okręgowego rozstrzygnięcie o zasadności tego roszczenia, podobnie jak i rozszerzonego powództwa, wymaga bowiem przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Analizując opinię biegłego M. C. Sąd drugiej instancji powziął wątpliwości co do jej przydatności na potrzeby rozstrzygnięcia niniejszej sprawy, w zakresie ustalenia wartości tzw. szkody handlowej.

Powyższe orzeczenie zaskarżyła zażaleniem powódka, zarzucając:

1. naruszenie art. 379 pkt 5 w zw. z art. 132 § 1¹ i 131 § 1, art. 192 pkt 1, 2 i 3 oraz art. 233 § 1 k.p.c. przez dokonanie wybiórczej oceny zebranego w sprawie materiału prowadzącej do wniosku, że pozwana została pozbawiona możliwości obrony swoich spraw, podczas gdy jakkolwiek Sąd *meriti* naruszył art. 132¹ k.p.c. nie doręczając pozwanej odpisu oświadczenia w przedmiocie zmiany powództwa przez jego rozszerzenie, to nie miało to wpływu na możliwość obrony przez pozwaną jej praw, a tylko takie naruszenie skutkuje nieważnością postępowania, a to z uwagi na fakt, iż przedmiotowe oświadczenie zostało wysłane pełnomocnikowi pozwanej listem poleconym (nr [...], doręczonym 4 marca 2024 r.),

a ponadto 16 kwietnia 2024 r. odbyła się rozprawa, o której pozwana została zawiadomiona, a w toku której Sąd *meriti* procedował w granicach rozszerzonego żądania pozwu;

2. naruszenie art. 379 pkt 5 k.p.c. przez stwierdzenie, że nedoręczenie pozwanej odpisu oświadczenia w przedmiocie zmiany powództwa przez jego rozszerzenie, w realiach niniejszej sprawy skutkuje nieważnością postępowania;

3. błąd w ustaleniach faktycznych, który miał wpływ na treść rozstrzygnięcia, a to przez ustalenie przez Sąd *meriti*, że pozwana została pozbawiona możliwości obrony swoich praw.

We wnioskach skarżąca domagała się uchylenia zaskarżonego orzeczenia w całości.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie okazało się uzasadnione.

Zgodnie z art. 132 k.p.c.:

§ 1. W toku sprawy adwokat, radca prawny, rzecznik patentowy oraz Prokuratoria Generalna Rzeczypospolitej Polskiej doręczają sobie nawzajem bezpośrednio odpisy pism procesowych z załącznikami. W treści pisma procesowego wniesionego do sądu zamieszcza się oświadczenie o doręczeniu odpisu pisma drugiej stronie albo o jego nadaniu za pośrednictwem operatora, o którym mowa w art. 165 § 2. Pismo niezawierające powyższego oświadczenia podlega zwrotowi bez wzywania do usunięcia tego braku.

§ 1¹. Przepis § 1 nie dotyczy wniesienia pozwu wzajemnego, apelacji, skargi kasacyjnej, zażalenia, sprzeciwu od wyroku zaocznego, sprzeciwu od nakazu zapłaty, zarzutów od nakazu zapłaty, wniosku o zabezpieczenie powództwa, skargi o wznowienie postępowania, skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia i skargi na orzeczenia referendarza sądowego, które należy złożyć w sądzie z odpisami dla strony przeciwnej.

Odpis pisma procesowego zawierającego rozszerzenie powództwa nie podlega doręczeniu na podstawie art. 132 § 1 k.p.c., a rozszerzenie powództwa podlega rygorom pozwu. Oczywiście prawidłowym postępowaniem po zmianie

powództwa, innej niż jego ograniczenie czyli częściowe cofnięcie pozwu, jest nadanie biegu pismu zawierającemu zmianę, tak jak pierwotnemu pozrowi, i dopiero z chwilą doręczenia pozwanemu tego pisma powstaje stan zawisłości sprawy. Jednakże naruszenie tych reguł nie może automatycznie oznaczać nieważności postępowania (zob. postanowienie SN z 29 listopada 2023 r., III CZ 77/23, OSNC 2024, nr 4, poz. 46).

W uzasadnieniu ww. orzeczenia podkreślono m.in., że podstawa nieważności postępowania wskazana w art. 379 pkt 5 k.p.c. nie jest tożsama z naruszeniem jakiegokolwiek konkretnego przepisu. Sąd drugiej instancji rozważając zastosowanie tego przepisu powinien zbadać przebieg całego postępowania przed sądem pierwszej instancji przed dokonaniem oceny, że stronę pozbawiono możliwości obrony swych praw, do czego w przypadku szczególnego zbiegu okoliczności może dojść także bez naruszenia litery jakiegokolwiek przepisu. Z kolei niemal każde naruszenie przepisów postępowania, prowadzące do naruszenia praw jednej ze stron, może zostać naprawione w toku dalszego postępowania, przynajmniej w zakresie możliwości obrony praw strony w tym konkretnym procesie.

W innym miejscu wyrażono pogląd, że rozstrzygnięcie przez sąd o żądaniu zgłoszonym w piśmie obejmującym rozszerzenie powództwa, doręczonym pozwanemu bezpośrednio, zgodnie z art. 132 § 1 k.p.c. jest jedynie uchybieniem zasadzie oficjalności doręczeń, które nie stanowi naruszenia art. 321 § 1 k.p.c. w razie orzeczenia przez sąd o takim żądaniu, a tym samym o orzeczeniu ponad żądanie. Skutkiem wadliwego doręczenia pisma zawierającego rozszerzenie powództwa może być natomiast, w zależności od okoliczności sprawy nieważność postępowania przed sądem pierwszej instancji, jeżeli na skutek naruszenia przepisów o doręczeniach strona pozwana zostałaby pozbawiona możliwości obrony swych praw (art. 379 pkt 5 k.p.c.) – zob. postanowienie SN z 5 września 2023 r., III CZ 494/22.

Wreszcie wskazać trzeba, że mimo doręczenia odpisu pisma procesowego z naruszeniem art. 132 § 1 k.p.c. strona przeciwna zapoznała się z jego treścią w odpowiednim czasie i miała możliwość ustosunkowania się do zawartych w nim

wniosków; w takiej sytuacji nie można z naruszenia art. 132 § 1 k.p.c. wywieść żadnych negatywnych konsekwencji (zob. postanowienie SN z 17 stycznia 2024 r., III USK 428/22).

Przekonujące jest również stanowisko judykatury, że nedoręczenie stronie odpisu pisma procesowego przeciwnika z reguły nie pozbawia strony możliwości obrony jej praw i nie powoduje nieważności postępowania z przyczyn określonych w art. 379 pkt 5 k.p.c. Pozbawienie takie następuje wówczas, gdy z winy sądu albo strony przeciwnej, strona w ogóle nie mogła działać i nie miała możliwości podjęcia przed sądem obrony swoich praw (zob. postanowienie SN z 21 maja 2024 r., I USKP 84/23).

Ww. poglądy judykatury należy zinterpretować na bezspornej płaszczyźnie wykładni art. 379 pkt 5 k.p.c. Przyjmuje się bowiem powszechnie, że pozbawienie strony możliwości obrony jej praw polega na tym, że strona na skutek wadliwości działań procesowych sądu lub strony przeciwnej nie brała udziału w całym postępowaniu lub jego znacznej części, jeżeli skutki tych wadliwości nie mogły być usunięte na następnych terminach rozprawy przed wydaniem wyroku w danej instancji. Ocena zaistnienia takiej sytuacji procesowej powinna być dokonywana w kontekście okoliczności konkretnej sprawy. Chodzi jednak tylko o wypadki rzeczywistego pozbawienia możliwości obrony, którego skutkiem było niedziałanie strony w postępowaniu. O pozbawieniu strony możliwości obrony swych praw przesądza kumulatywne wystąpienie trzech okoliczności: naruszenia przez sąd przepisów procesowych będących źródłem uprawnień strony, wpływu tego uchybienia na wyłączenie możliwości działania strony w postępowaniu oraz niemożności obrony swych praw w postępowaniu w następstwie wystąpienia obu uprzednio wymienionych okoliczności. Nie dochodzi do nieważności postępowania, gdy mimo naruszenia przez sąd przepisów postępowania strona podjęła czynności w procesie (zob. postanowienie SN z 10 grudnia 2024 r., III CZ 136/24).

Analiza wszelkich okoliczności niniejszej sprawy prowadzi do jednoznacznego wniosku, że pozwana nie została pozbawiona możliwości obrony swych praw. Dysponowała bowiem w odpowiednim czasie wiedzą na temat rozszerzonego powództwa i mogła przeciwstawić temu żądaniu stosowną

argumentację. Niewątpliwie zostało popełnione uchybienie procedury i należy zapobiegać takim wypadkom w przyszłości, ale nie można też tworzyć systemu o charakterze formułkowym, nieprzekładającym się na sytuację prawną stron procesu. Jednym z najbardziej dobitnych przykładów racjonalnego podejścia do rozwiązań prawa formalnego jest art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c., który stanowi, że skargę kasacyjną strona może oprzeć na naruszeniu przepisów postępowania, jeżeli uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy.

Przedmiotem analizy nie była druga z podstaw uchylenia zaskarżonego wyroku przyjęta przez Sąd *ad quem*, ponieważ niezasadność zakwalifikowania postępowania jako dotkniętego sankcją nieważności, powoduje uchylenie zaskarżonego zażaleniem orzeczenia. Tym niemniej na marginesie należy wskazać, że konieczność prowadzenia postępowania dowodowego w całości należy odróżnić od sytuacji, w której potrzebne jest jedynie uzupełnienie postępowania dowodowego w określonym zakresie lub przeprowadzenie dowodów bezpodstawnie pominiętych przez sąd pierwszej instancji (zob. uzasadnienie postanowienia SN z 16 maja 2024 r., III CZ 303/23). Tym samym uszło uwadze Sądu Okręgowego, że nawet jeżeli uznał, iż konieczne jest uzupełnienie postępowania dowodowego, to w ramach swojej kognicji znajdującej oparcie w systemowej konstrukcji apelacji pełnej, powinien był we własnym zakresie uzupełnić materiał dowodowy.

Z przedstawionych powodów orzeczono, jak w sentencji, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w zw. z art. 394¹ § 1¹ i § 3 k.p.c.

Jacek Grela

[S.J.]

[a.ł.]

